

5. Θέσεις των κομμάτων ως προς τις μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, την Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό προσωπικό και το διδακτικό υλικό

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας δραστηριοποιούνται γενικότερα στον ευρωπαϊκό βορρά οι ελληνικές μεταναστευτικές οργανώσεις επηρεασμένες πάντα από την πολιτική κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα. Η δραστηριοποίηση αυτή είναι εντονότερη σε ιδεολογικά αριστερές οργανώσεις, οι οποίες γίνονται οι πυρήνες ομάδων πολιτικής δράσης και έκφρασης.

Το ενδιαφέρον για την πολιτική είναι ιδιαίτερα έντονο στην Ελλάδα λόγω της επτάχρονης δικτατορίας, αλλά εξίσου έντονο και στη Γερμανία, όπου συναντώνται τα πολιτικά προβλήματα από τον ελλαδικό χώρο με τα πολυποικίλα προβλήματα και τις ανάγκες του μετανάστη. Το ενδιαφέρον για την πολιτική αυξάνεται και ταυτόχρονα μεταλλάσσεται σε κομματικό ενδιαφέρον, με την έννοια της ένταξης στα κόμματα και της ενεργοποίησης στο πλαίσιο δράσης τους. Τα κόμματα μαζικοποιούνται και αναπτύσσονται οργανωτικά προσλαμβάνοντας στους κόλπους τους μεγάλο πλήθος μεταναστών. Η οργανωτική ανάπτυξη των πολιτικών κομμάτων παρουσιάζεται εντελώς διαφορετική για το καθένα και έχει σχέση με την ευρύτερη τοποθέτηση απέναντι στο μεταναστευτικό φαινόμενο.

Πιο συγκεκριμένα, για τα κομμουνιστικά, και γενικότερα αριστερά, κόμματα η προσέγγιση της μεταναστευτικής μάζας και η προάσπιση των συμφερόντων της προκύπτει ως άμεσο αποτέλεσμα της θεώρησης που αναπτύσσουν σχετικά με το μεταναστευτικό εργατικό πλεόνασμα και την εκμετάλλευση που αυτό υπόκειται από το καπιταλιστικό αναπτυγμένο κέντρο, δηλαδή τη βορειο-δυτική Ευρώπη. Τα αιτήματα και οι διεκδικήσεις των εργατικών συνδικάτων προσαρμόζονται και τροποποιούνται ανάλογα με τη σύνθεση του εκάστοτε προεδρείου και διοικητικού συμβουλίου.

Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις εξελίσσονται οι διαδικασίες κομματικής οργάνωσης των Ελλήνων μεταναστών, οι οποίες δεν είναι πάντα συνειδητές και συνειδητοποιημένες. Εξάλλου, η πορεία και ιστορική εξέλιξη των ελληνικών κομμάτων σε γερμανικό έδαφος ενισχύει την άποψη ότι αυτή εξαρτάται από το έρεισμα που έχει το καθένα από αυτά στο μεταναστευτικό χώρο. Να επισημανθεί, βέβαια, ότι η διαφορετική ανάπτυξη έχει άμεση σχέση με την ιδεολογική τοποθέτηση των κομμάτων. Έτσι προκύπτει μια έντονη δραστηριοποίηση, η οποία οδηγεί ακόμα και σε ίδρυση νέων κομμάτων, όπως στην περίπτωση του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Η αναλυτική παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης των κομματικών σχηματισμών φανερώνει δυο διαφορετικές πρακτικές βάσεις των οποίων κινήθηκαν και έδρασαν τα ελληνικά κόμματα. Ουσιαστικά υπήρξε ένα δίπολο στη μια πλευρά του οποίου υπήρχαν τα αριστερά κόμματα (Κ.Κ.Ε., ΠΑ.ΣΟ.Κ.), με έντονη δραστηριοποίηση στο μεταναστευτικό περιβάλλον, και στην άλλη μια αδρανολοποιημένη Ν.Δ., η οποία δεν θεωρεί απαραίτητη την οργάνωση της εκλογικής της βάσης. Οι πρακτικές αυτές οδηγούν στον έλεγχο των οργανώσεων και των συλλόγων από τα κόμματα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και του Κ.Κ.Ε. αλλά και στην ταυτόχρονη απομάκρυνση της Ν.Δ. από τα προβλήματα των μεταναστών.

Οι εσωτερικές διεργασίες που συντελούνται σε κάθε κόμμα καθώς και η εναλλαγή στην εξουσία – τουλάχιστον για το κόμμα της Ν.Δ. και του ΠΑ.ΣΟ.Κ. - διαμορφώνουν νέες προϋποθέσεις και δεδομένα και διαφοροποιούν τις στάσεις και τις απόψεις τους. Στο πλαίσιο

αυτό εντάσσεται και ο χωρισμός του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος, από το Μάιο του 1968, σε δυο διαφορετικά κόμματα, το Κ.Κ.Ε. εσωτερικού και το Κ.Κ.Ε. εξωτερικού, με διαμετρικά αντίθετες, σε ορισμένα ζητήματα θέσεις.

Το ΠΑΚ ιδρύθηκε και έδρασε κυρίως την περίοδο της δικτατορίας συντονίζοντας τον αγώνα εναντίον της. Με την πτώση της χούντας μετατρέπεται σε ΠΑ.ΣΟ.Κ. διαδραματίζοντας σημαίνοντα ρόλο στα μεταπολιτευτικά πολιτικά δρώμενα της Ελλάδας. Οι στόχοι και οι σκοποί οργανώσεων τέτοιου είδους όπως το ΠΑΚ επικεντρώνονται και δραστηριοποιούνται κυρίως στον αγώνα κατά της δικτατορίας αλλά και στην στήριξη του Έλληνα μετανάστη και στην παροχή βοήθειας προκειμένου να αντεπεξέλθει στις ανάγκες που προκύπτουν. Η προστασία των δικαιωμάτων του μετανάστη και η διαφύλαξη και προάσπιση των συμφερόντων του αναφέρονται ως πρωταρχικό μέλημα των περισσότερων ομάδων.

Στα πλαίσια μιας τέτοιας δραστηριοποίησης το ΠΑΚ προσεγγίζει τις μεταναστευτικές οργανώσεις και οργανώνεται υποδειγματικά. Έτσι, το συνδικαλιστικό όργανο του ΠΑΚ η ΠΑΣΚΕΜ (Προοδευτική Αγωνιστική Συνδικαλιστική Κίνηση Ελλήνων Μεταναστών) συνέβαλε στην ίδρυση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων σε διάφορες πόλεις κυριαρχώντας σ' αυτές, προβάλλοντας ταυτόχρονα και τις εκπαιδευτικές απόψεις που το ίδιο εξέφραζε (Δαμανάκης, 1987, 67). Οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στον κομματικό μηχανισμό του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και τις μεταναστευτικές οργανώσεις, στους συλλόγους και τις συνδικαλιστικές ομάδες, είναι αλληλεξαρτώμενες. Η επιρροή που ασκεί το κόμμα στους συλλόγους και αντίστροφα διαφαίνεται καθοριστική για τις θέσεις που αναπτύσσει κάθε πλευρά.

Η σημαντικότητα που αποδίδεται στο ρόλο που διαδραματίζουν οι σύλλογοι και οι οργανώσεις στο χώρο της Γερμανίας και ειδικότερα στα εκπαιδευτικά ζητήματα, εξηγείται από το γεγονός ότι για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. η συλλογική έκφραση και διεκδίκηση αιτημάτων είναι σημαντική παράμετρος της πολιτικής δραστηριοποίησής του ως κόμμα με σοσιαλιστική ιδεολογία.

5.1. Νέα Δημοκρατία

Η συζήτηση για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση διογκώνεται κατά την περίοδο, η οποία αποτελεί το πρώτο μισό της ερευνούμενης στη συγκεκριμένη μελέτη περίοδο, δηλαδή μεταξύ 1975-1981. Ο χωρισμός της δεκαετίας 1975-85 σε δυο ημιπεριόδους γίνεται προκειμένου να απομονωθούν και να συγκεκριμενοποιηθούν οι διαφορετικές προσεγγίσεις του θέματος από τα κόμματα που ασκούν την εξουσία στην Ελλάδα τη συγκεκριμένη περίοδο, τη Ν.Δ. και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Για το λόγο αυτό, εκτός από τις επίσημες αποφάσεις και ρυθμίσεις που λαμβάνουν χώρα αυτή την περίοδο μας ενδιαφέρουν οι συζητήσεις που γίνονται σε κοινοβουλευτικό επίπεδο, αλλά και οι διακηρύξεις των κομμάτων, ώστε να αποσαφηνισθεί και να κατανοηθεί η θέση που το καθένα από αυτά εκφράζει αναφορικά με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στη Γερμανία. Ιδιαίτερα την περίοδο ανάμεσα στα έτη 1975-1979 η συζήτηση για το συγκεκριμένο θέμα γίνεται πολύ επίκαιρη και οι εξελίξεις που ακολουθούν είναι εξίσου καθοριστικές για την πορεία του θέματος.

Ειδικότερα για την αποσαφήνιση των θέσεων και του εκπαιδευτικού λόγου που η Νέα Δημοκρατία ως κόμμα εξουσίας αρθρώνει την συγκεκριμένη περίοδο, είναι απαραίτητη η

οριοθέτηση των θέσεων της έτσι όπως αυτές εκφράζονται στις επίσημες διακηρύξεις, στα κομματικά φυλλάδια, αλλά και στις συζητήσεις στη Βουλή σε σχετικές ερωτήσεις βουλευτών. Οι απόψεις που κατά καιρούς εκφράζονται από κομματικά στελέχη λαμβάνονται ως οι επίσημες θέσεις του κόμματος, ιδιαίτερα όταν αυτές εκφράζονται σε συζητήσεις κοινοβουλευτικού επιπέδου.

Η συλλογή πρωτογενούς υλικού από το αρχείο της Ν.Δ. από το οποίο θα αναδεικνύονταν οι κομματικές τοποθετήσεις αναφορικά με το θέμα υπήρξε δύσκολη έως αδύνατη, εξαιτίας της έλλειψης ολοκληρωμένης πρότασης, έστω και σε κομματικά προεκλογικά φυλλάδια. Οι θέσεις που εκφράζονται εκ μέρους της Ν.Δ. είναι θέσεις αμοδίων υπουργών ή συχνά κομματικών στελεχών που ασχολούνται με το θέμα. Οι πληροφορίες που χρησιμοποιούνται προκειμένου να συγκροτηθεί το ιδεολογικό σώμα και η εκπαιδευτική άποψη της Ν.Δ. έχουν αντληθεί είτε από τις συζητήσεις στη Βουλή, είτε από την αλληλογραφία του εκάστοτε υπουργού, η οποία αναφέρεται στην εκπαίδευση των Ελλήνων της Γερμανίας.

Από τις συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα στο ελληνικό Κοινοβούλιο κατά την περίοδο 1975-'79, με τη Ν.Δ. στη κυβέρνηση και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. σε αντιπολιτευτική θέση, προκύπτει ένας σαφής διαχωρισμός εκ μέρους της Ν.Δ. σχετικά με τους μετανάστες. Η διαφοροποίηση μεταξύ «υπερπόντιων και ενδοευρωπαϊών μεταναστών» προκύπτει όχι μόνο από την θεωρητική βιβλιογραφική τεκμηρίωση αλλά και από την πολιτική ηγεσία της χώρας, διαφοροποιώντας αντίστοιχα τους τιθέμενους σκοπούς. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στους μετανάστες και η κατηγοριοποίησή τους ανάλογα με την χώρα προορισμού τους, δικαιολογείται λαμβάνοντας υπόψη ότι η μετανάστευση προς τη Γερμανία έλαβε χώρα κάτω από ειδικές και ιδιαίτερες συνθήκες. Ήταν κυρίως αποτέλεσμα όχι της εκούσιας μετακίνησης πληθυσμού, αλλά των διακρατικών συμφωνιών μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας. Στις υπογραφείσες συμφωνίες οριζόνταν ο μετακινούμενος πληθυσμός ως βιομηχανικοί εργάτες με περιορισμένο χρόνο διαμονής στη Γερμανία (Gastarbeiter).

Η επανάληψη της ίδιας άποψης σε τρεις διαφορετικές συνεδρίες του ελληνικού κοινοβουλίου σε σχετικές ερωτήσεις βουλευτών δηλώνει το σαφή καθορισμό της έννοιας εκ μέρους της κυβέρνησης. Θεωρεί ότι οι Έλληνες της Γερμανίας δεν είναι μετανάστες αλλά ένας μετακινούμενος προσωρινά πληθυσμός, ο οποίος θα επιστρέψει στην Ελλάδα, με τη λήξη – προφανώς – της διακρατικής συμφωνίας. Η θεώρηση της ελληνικής ενδοευρωπαϊκής μετανάστευσης ως φαινομένου περιορισμένης διάρκειας τοποθετεί το θέμα της εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών στη βάση της παλιννόστησης. Αναμένεται, λοιπόν, ότι οι θέσεις που υποστηρίζει η Ν.Δ. κινούνται στο επίπεδο της παροχής ελληνικής παιδείας, προκειμένου να ενσωματωθούν ομαλά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με την παλιννόστησή τους. Η προοπτική της παλιννόστησης προτάσσει την παροχή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και γενικά όλων των εφοδίων που θα βοηθούσαν τους μετανάστες σε μια επικείμενη παλιννόστηση και επανεγκατάστασή τους σε ελληνικό έδαφος. Αντίθετα για τους υπερπόντιους μετανάστες επιδιώκεται η διατήρηση και καλλιέργεια της ελληνικής ταυτότητας και γενικότερα των σχέσεων με την Ελλάδα.

Οι σκοποί που τίθενται σε εφαρμογή είναι διαφορετικοί ανάλογα με τη χώρα διαμονής των Ελλήνων μεταναστών. Γενικότερα δίδεται βάρος στην εξασφάλιση των συνθηκών εκεί-

νων που επιτρέπουν ομαλή ανάπτυξη των παιδιών των μεταναστών. Το ενδιαφέρον για την εκπαίδευση και την πρόοδο τονίζεται με την ιδιαίτερη αναφορά που γίνεται στις μορφές και στις μεθόδους διδασκαλίας που πρέπει να ακολουθούνται για την ολόπλευρη «*ψυχοπνευματική εξέλιξη των Ελληνοπαίδων και να μην παραβλέπεται εκ των ιδιότυπων συνθηκών, υφ' ας ούτοι εν τη ξένη διαβιούν*» (Π.Β., 7/6/1976, 5501). Η επισήμανση των ιδιαιτεροτήτων κάτω από τις οποίες αναπτύσσονται και κοινωνικοποιούνται τα παιδιά των μεταναστών παραπέμπει σε μια γενικότερη διαπίστωση που πηγάζει από τις θεωρητικές αναλύσεις και συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ακόμα και τα ίδια τα κείμενα που εκδίδονται από τις οργανώσεις των μεταναστών τονίζουν τις ιδιαίτερες συνθήκες διαβίωσης, άρα και κοινωνικοποίησης. Η τοποθέτηση από τον Υφυπουργό Καραπίπρη, αν και χωρίς την ιδιαίτερη χρήση της σχετικής ορολογίας για διπολιτισμική/διγλωσσική κοινωνικοποίηση, προδιαθέτει για τον επηρεασμό από τη γενικότερη συζήτηση.

Η Νέα Δημοκρατία παρόλο που διαθέτει αρκετή δύναμη στην περιφέρεια της Γερμανίας δεν διαδραματίζει αξιόλογο ρόλο, ούτε εκφράζει συγκεκριμένο λόγο σχετικά με την εκπαίδευση των μεταναστών, τουλάχιστον μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80. Οι ιστορικά διαμορφωμένες συνθήκες και η πορεία της ελληνικής παρουσίας στη Γερμανία ευνοεί κυρίως την οργάνωση αριστερών κομματικών μηχανισμών, οι οποίοι εκφράζουν συγκροτημένη άποψη τόσο σε γενικότερα μεταναστευτικά ζητήματα, όσο και ειδικότερα σε εκπαιδευτικά προβλήματα των Ελλήνων μεταναστών. Η Ν.Δ. δεν οργάνωσε ποτέ τη βάση της προκειμένου να στρατεύσει τους οπαδούς της, αλλά κινήθηκε με ένα αυθορμητισμό παραμένοντας, μ' αυτό τον τρόπο, θεατής των εξελίξεων (Δαμανάκης, 1987, 68).

Η Ν.Δ., παρά τις επίσημες διακηρύξεις της, αντιμετωπίζει πρόβλημα στην οργάνωσή της, ιδιαίτερα μετά τις εκλογές του 1977. Στον ελλαδικό χώρο παραμένει αδύναμη και διαχειρισμένη μέχρι το 1983, όπου σταδιακά αρχίζει να αποκτά μια οργανωτική κινητικότητα, ιδιαίτερης σημασίας για μη αριστερό κόμμα. Ο αριθμός των 200.000 μελών που ανακοινώνει το 1986 δεν φαντάζει υπερβολικός, αλλά αντίθετα φαίνεται να υπερτερεί οργανωτικά έναντι του Κ.Κ.Ε. και του Π.Α.Σ.Ο.Κ. (Κυπριανός, 1997, 43-44). Στο χώρο της Γερμανίας, η Ν.Δ. δεν θεώρησε αναγκαία την οργάνωση των οπαδών της, ιδιαίτερα την περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από την ίδια, παρά μόνο το 1981 μετά την εκλογική ήττα. Η οργανωτική ανασυγκρότηση, η οποία επιχειρείται είναι αποτέλεσμα της αίσθησης ότι δέχεται οργανωμένη επίθεση από τον κύριο αντίπαλό της, το Π.Α.Σ.Ο.Κ.

Η φιλελεύθερη Ν.Δ. χαρακτηρίζεται από ορισμένα γνωρίσματα των κομμάτων που παρουσιάζονται στο διεθνές συντηρητικό χώρο και τα οποία συνοψίζονται: στην ιδεολογική ασάφεια του ιδεολογικού της σώματος, στην τάση να εναντιώνεται στις κυρίαρχες ιδεολογίες αλλά ταυτόχρονα να απορροφά, να διδάσκεται, να προσαρμόζεται σε αυτές, στην προσαρμοστικότητα και ευελιξία των θέσεων και των απόψεων που υιοθετεί για το εκάστοτε ζήτημα, στη δυνατότητα να μετασχηματίζεται και κομματικά όταν οι συνθήκες το απαιτούν. Ουσιαστικά για τη Ν.Δ. η περίοδος στην οποία γίνονται προσπάθειες να συγκροτηθεί το ιδεολογικό της σώμα και να ξεφύγει από την «ιδεολογική σύγχυση» στην οποία βρισκόταν, είναι ανάμεσα στο 1977-1979 και κορυφώνεται στο πρώτο συνέδριο του κόμματος στη Χαλκιδική το 1979 (Κατσούδας, 1991, 216-217).

Αξιοσημείωτο σε σχέση με τα παραπάνω είναι το γεγονός ότι η Ν.Δ. εκφράζει σε ξεχωριστό κείμενο τις θέσεις της το 1984, όταν πλέον έχει επέλθει σε αντιπολιτευτική θέση και εκδηλώνει ενδιαφέρον προς τα εκπαιδευτικά προβλήματα των μεταναστών σε μια προσπάθεια προσέγγισης της ομογένειας. Οι βασικές θέσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής και των θέσεων που η Ν.Δ. αναπτύσσει μπορούν να συνοψισθούν ως εξής, έτσι όπως συνάγονται από επιστολή του βουλευτή της Ν.Δ. Ι. Βαρβιτσιώτη, στις 8/2/84. Στο συγκεκριμένο κείμενο γίνεται μια συνολική τοποθέτηση του κόμματος και είναι από τα λίγα εξωκοινοβουλευτικά κείμενα στα οποία παρουσιάζονται οι απόψεις της Ν.Δ. Διαπιστώνεται, και από την συγκεκριμένη επιστολή, μια σταθερότητα στις απόψεις που η Ν.Δ. διατυπώνει, η οποία εντοπίζεται και στους λόγους που εκφωνούνται από στελέχη της κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων της Βουλής (βλ. αντίστοιχο κεφάλαιο: Η εκπαιδευτική πολιτική του ΥΠΕΠΘ κατά την περίοδο 1975-'81). Οι απόψεις της Νέας Δημοκρατίας πηγάζουν από τη θεώρηση των μετακινούμενων πληθυσμών προς τη Γερμανία ως μετακινούμενων εργατών και όχι ως μεταναστών. Η παραμονή των Ελλήνων στη Γερμανία θεωρείται προσωρινή γεγονός που αποδεικνύουν οι αριθμοί αυτών που παλιννοστούν και από το ότι η Γερμανία είναι «χώρα μη υποδοχής μόνιμων μεταναστών».

Οι βασικές θέσεις, λοιπόν, της Ν.Δ. που αντιστοιχούν στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής της πολιτικής εντοπίζονται ως εξής: «*ίδρυση:*

- *ελληνικών σχολείων τύπου αναπληρωματικών σχολείων (Erzatzschulen), των οποίων φορέας θα είναι οι ελληνικές προξενικές αρχές στην ΟΔΓ και στα οποία θα παρέχεται κατά κύριο λόγο ελληνόγλωσση παιδεία αλλά και επαρκής γερμανόγλωσση διδασκαλία.*
- *δίγλωσσων τάξεων μέσα στα γερμανικά σχολεία. Σε αυτές θα είναι οργανικό κομμάτι του γερμανικού σχολείου η ελληνόγλωσση διδασκαλία, θα είναι διπλάσια περίπου της γερμανόγλωσσης στις μικρές τάξεις και θα μειώνεται σταδιακά, ώστε να έχει περίπου αντιστραφεί η σχέση αυτή περί το τέλος της υποχρεωτικής φοιτήσεως.*
- *πρωινών τμημάτων 5-8/ωρης διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και των λεγόμενων πατριδογνωστικών μαθημάτων στους μαθητές εκείνους που έχουν ενσωματωθεί και φοιτούν στις κανονικές τάξεις των γερμανικών σχολείων»* (ό.π. στο Καναβάκης, 1989, τ. 1, 276-278).

Σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών ακροθιγώς τίθεται το θέμα από τον βουλευτή της Ν.Δ. αναφέροντας ότι «*είναι αυτονόητο πως το Κόμμα μας δίνει μεγάλη σημασία στην επαγγελματική εκπαίδευση των παιδιών μας*». Με τη γενικόλογη τοποθέτηση δεν παρέχονται πληροφορίες για τις θέσεις που το κόμμα υιοθετεί, απλά δηλώνεται το ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο θέμα.

Σχετικά με την στελέχωση και την οργάνωση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο γερμανικό χώρο, οι υιοθετούμενες πρακτικές από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας επικεντρώνονται κυρίως στην τοποθέτηση ελεγχόμενων ατόμων διαιωνίζοντας μ' αυτό τον τρόπο την πάγια τακτική των προηγούμενων δικτατορικών κυβερνήσεων. Η τοποθέτηση εκπαιδευτικών με εξειδικευμένες γνώσεις και προσόντα για τη διδασκαλία στις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώνονται σε μεταναστευτικό περιβάλλον εκφράζεται ως γενικόλογη τοποθέτηση. Το ίδιο συμβαίνει και με τα διδακτικά εγχειρίδια που θα πρέπει να χρησιμο-

ποιούνται για τη διδασκαλία της ελληνικής στα ελληνόπουλα του εξωτερικού. Εντοπίζεται η έλλειψη κατάλληλων βιβλίων και η ανάγκη συγγραφής νέων με διαφορετικό περιεχόμενο, αλλά δεν διατυπώνεται ολοκληρωμένη πρόταση για τη συγγραφή τους.

5.2 Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έθεσε από την ίδρυσή του ως στόχο την οργάνωσή των οπαδών του. Σταδιακά οργανώνει την ελληνική επαρχία αυξάνοντας τα μέλη του, ενώ ταυτόχρονα συντηρεί και επαυξάνει την αρχική του δύναμη στο χώρο της Γερμανίας, ο οποίος αποτελεί την αρχική οργανωτική του βάση (Κυπριανός, 1997, 41). Γεγονός είναι ότι το ΠΑ.ΣΟ.Κ. βρίσκει ήδη πρόσφορο έδαφος προκειμένου να οργανωθεί σε μεταναστευτικό περιβάλλον, εξαιτίας της προηγούμενης δράσης του Κ.Κ.Ε. και της οργανωτικής δομής στην οποία είχε προχωρήσει. Οι προϋπάρχουσες οργανώσεις και ομάδες πολλαπλασιάζονται και εξαπλώνονται σε ολόκληρη τη Γερμανία.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ανεβάζει τα ποσοστά του αυξάνοντας τη δύναμή του στους ελεγχόμενους συλλόγους, κυριαρχεί και επηρεάζει τις εξελίξεις. Η δραστηριοποίησή του αυτή το οδηγεί και στη γραπτή διατύπωση των απόψεών του και στην έκδοση φυλλαδίων στα οποία περιέχονται οι απόψεις του για τα εκπαιδευτικά ζητήματα.

Η άποψη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. σχετικά με τη δύναμη των φορέων και των ελληνικών συλλόγων ιδιαίτερα σε θέματα παιδείας, διαφαίνεται από τις συζητήσεις στη Βουλή. Έτσι, σε ερώτηση που κατατίθεται στη Βουλή από τους βουλευτές Α. Αμπατέλου, Μ. Δαμανάκη, Δ. Μαυροδόγλου και Αιμ. Υψηλάντη σχετικά με την εξυγίανση της ελληνικής εκπαίδευσης παιδιών ελληνικής κοινότητας Offenbach, ο τότε υπουργός Παιδείας Απ. Κακλαμάνης δίνει την εξής απάντηση: «... η κυβέρνηση δεν επεμβαίνει στα εσωτερικά των συλλόγων των Ελλήνων μεταναστών στη Δυτική Γερμανία και πολύ περισσότερο δεν χαρακτηρίζει τους συλλόγους αυτούς». Οι ελληνικές κοινότητες προκύπτουν ως ο μαζικότερος φορέας εκπροσώπησης των Ελλήνων και εκφράζουν απόψεις για τα γενικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μετανάστης αλλά και για το πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών του. Εκτός από τους συλλόγους σημαντικός είναι ο ρόλος των συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων οι οποίοι χαρακτηρίζονται από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ως «αντιπροσωπευτικότεροι φορείς όσον αφορά το σχολικό και έχουν καταξιωθεί στη συνείδηση των Ελλήνων μεταναστών με τους αγώνες τους».

Οι θέσεις που το ΠΑ.ΣΟ.Κ. εκφράζει αναφορικά με το θέμα της ελληνικής εκπαίδευσης στη Γερμανία καθώςσον βρίσκεται στην αντιπολίτευση (1975-1981), συνάγονται από τις ανακοινώσεις που εκδίδονται από τις οργανώσεις που πρόσκεινται στο κόμμα και που ελέγχονται από τον κομματικό μηχανισμό σε πανγερμανικό επίπεδο, από τα φυλλάδια που εκδίδει, από τις συζητήσεις στη Βουλή και από τις θέσεις μεμονωμένων στελεχών του κόμματος. Η συγκρότηση των εκφρασμένων θέσεών του δημιουργούν το ιδεολογικό corpus του κόμματος που μεταφράζεται με τον εκπαιδευτικό λόγο τον οποίο αρθρώνει τόσο κατά τη διάρκεια της αντιπολιτευτικής του πορείας, όσο και κατά τη διάρκεια άσκησης της εξουσίας.

Οι θέσεις που παρουσιάζονται στη συγκεκριμένη μελέτη προκύπτουν από την ανάγνωση και ερμηνεία των φυλλαδίων και των ανακοινώσεων. Η ταύτιση των απόψεων με αυτές των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων είναι αποτέλεσμα του ελέγχου και της επιρροής που

ασκεί το ΠΑ.ΣΟ.Κ. στις οργανώσεις των Ελλήνων της Γερμανίας.

Σε εισήγηση για το εκπαιδευτικό που έγινε στη Βόννη στις 11/6/77 αναφέρονται τα «θέματα που απασχολούν το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ως Κίνημα προοδευτικό που διεξάγει σκληρό αγώνα για να δημιουργηθεί μια Ελλάδα, πατρίδα των εργαζομένων μέσα στην Ελλάδα και των μεταναστών...» (ό.π. στο Καναβάκης, 1989, 205-216). Ιδιαίτερα δε το ενδιαφέρουν «οι Έλληνες μετανάστες που επιθυμούν και σκέφτονται να γυρίσουν στην πατρίδα τους, θέλουν να μαθαίνουν και να μιλούν τα παιδιά τους τη μητρική τους γλώσσα, δεν θέλουν να αποκοπούν από την κουλτούρα του ελληνικού λαού, κάνουν το παν για να μην αφελληνιστούν και να μορφωθούν τα παιδιά τους».

Διαπιστώνεται ότι η άποψη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. για την εκπαίδευση των μεταναστών είναι όμοια με αυτή της Νέας Δημοκρατίας ως προς τη θέση των Ελλήνων στη Γερμανία. Θεωρεί, δηλαδή, τη μετανάστευση προσωρινή και τους Έλληνες ως φιλοξενούμενους εργάτες του γερμανικού κράτους. Η θεώρηση αυτή διαμορφώνει τις απόψεις που εκφράζει αναφορικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, οι οποίες επικεντρώνονται στην ιδέα της προσωρινής μετανάστευσης και της επικείμενης παλιννόστησης. Η βάση, στην οποία τοποθετείται το ζήτημα είναι αυτή που αντιτίθεται στην ιδέα της ενσωμάτωσης, οποιασδήποτε μορφής και ενεργοποιεί μηχανισμούς αντίστασης στην εφαρμοζόμενη γερμανική εκπαιδευτική πολιτική. Στο ίδιο κείμενο της 11ης Ιουνίου 1977 υποστηρίζεται ότι «είναι εγκληματική η στάση των γερμανικών αρχών για τα παιδιά των ξένων εργαζομένων, όταν χωρίς να αναγνωρίζεται σ' αυτά και στους γονείς τους το δικαίωμα παραμονής στη Γερμανία, τα αναγκάζουν να εκπαιδευτούν και να μορφωθούν πάνω στη βάση της πολιτικής της ενσωμάτωσης» (ό.π. στο Καναβάκης, τ.1, 1989, 208).

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αντιτίθεται στην ιδέα της ενσωμάτωσης οποιασδήποτε μορφής θεωρώντας ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των πολιτών της Γερμανίας, την παροχή του δικαιώματος διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας. Η μορφή που λαμβάνει αυτή η διδασκαλία για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. επικεντρώνεται κυρίως με τη δημιουργία ελληνικών σχολείων τα οποία θα παρέχουν καθαρά ελληνική παιδεία. Η παράλληλη διδασκαλία της γερμανικής παρέχει τα εφόδια για την ομαλή ένταξη των παιδιών των μεταναστών στη γερμανική κοινωνία.

Το κυριότερο κείμενο από το οποίο αντλούνται πληροφορίες για τις απόψεις του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος αναφορικά με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων είναι το φυλλάδιο τον οποίο εξέδωσε το 1978 η Νομαρχιακή Επιτροπή ΠΑ.ΣΟ.Κ στη ΔΓ και ΔΒ. Σε αυτό αναλύονται οι θέσεις του ΠΑ.ΣΟ.Κ. γενικότερα για τη παιδεία, ειδικότερα για την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών, παρουσιάζονται οι συνθήκες που επικρατούν στην Γερμανία, αλλά και οι προτάσεις για τις μορφές της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Ορισμένες από τις απόψεις έχουν ήδη εκφραστεί σε παλαιότερα έγγραφα, φυλλάδια, ανακοινώσεις.

Εξάλλου για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (Νομαρχιακή Επιτροπή ΠΑ.ΣΟ.Κ. στη ΔΓ/ΔΒ, 1978) «η παιδεία της ΟΔΓ έχει τους προσανατολισμούς που επιβάλλει η δομή μιας μητροπόλης του καπιταλισμού και καλύπτεται κάτω από την παραπλανητική επιγραφή, στον καθένα μια ευκαιρία, ή στην παραλλαγή ίσες ευκαιρίες για όλους. Αποτελούν όμως, οι λεγόμενες ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες ανάπτυξης του κάθε μαθητή;»

Οι απόψεις που το ΠΑ.ΣΟ.Κ. εκφράζει μέσα από το φυλλάδιο περιστρέφονται γύρω από τη μαρξιστική ανάλυση της μετανάστευσης και των συνεπειών που αυτή επιφέρει στην εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών. Επικεντρώνεται στη περίπτωση των Ελλήνων της Γερμανίας για να καταλήξει στις θέσεις που το ίδιο υιοθετεί για την εκπαίδευση των Ελλήνων. Οι στόχοι της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. εκφράζονται ως εξής (Η εκπαιδευτική πολιτική του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην ΟΔΓ και ΔΒ, χ.χ., 3-4):

1. «Ίδρυση πρωινών ελληνικών σχολείων που θα δώσει εκτός των άλλων και μια ουσιαστική δυνατότητα επιλογής στους Έλληνες γονείς. Τα ελληνικά σχολεία θα είναι σωστά δημοκρατικά σχολεία, με εκσυγχρονισμένα αναλυτικά προγράμματα προσαρμοσμένα το γερμανικό περιβάλλον, με κατάλληλα προετοιμασμένο διδακτικό προσωπικό, με προσαρμοσμένα στο εδώ περιβάλλον σχολικά βιβλία και με αποκεντρωμένη δημοκρατική οργάνωση που θα στηρίζεται στη συμμετοχή – κοινωνικοποιημένο σχολείο – όλων των ενδιαφερομένων, δηλαδή γονέων, δασκάλων και μαθητών.
2. Απόκτηση τουλάχιστον απολυτηρίου βασικής εκπαίδευσης (Hauptschule).
3. Κατοχύρωση της δυνατότητας επαγγελματικής εκπαίδευσης για όλα τα ελληνόπουλα που δεν θα επισκεφθούν το Λύκειο.
4. Δημιουργία προϋποθέσεων για ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, τόσο εδώ όσο και στην Ελλάδα.
5. Προσαρμογή του Αναλυτικού και Ωρολογίου προγράμματος – ιδιαίτερα στη φάση αυτή – στα διάφορα σχολικά μοντέλα (δίγλωσσα).
6. Δημιουργία μιας τέτοιας σχολικής δομής που θα επιτρέπει την σχολική κινητικότητα των μαθητών, τη μετακίνησή τους δηλαδή από το ένα σχολείο στο άλλο με το μικρότερο δυνατό σχολικό κόστος
7. Σύνταξη προγράμματος επιμόρφωσης ενηλίκων
8. Παροχή τέτοιων ευκαιριών στα παιδιά, ώστε ήδη από τη νηπιακή τους ηλικία να μπορούν να αναπτύξουν ελεύθερα όλες τις δυνατότητες και κατά συνέπεια την προσωπικότητά τους.
9. Διαφύλαξη της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας των Ελληνόπουλων.
10. Λήψη επιπρόσθετων ειδικών βοηθητικών μέτρων που θα συμβάλλουν στο ξεπέραςμα των διπολιτισμικών και διγλωσσικών δυσκολιών των παιδιών.
11. Κατοχύρωση της δυνατότητας επαγγελματικής εκπαίδευσης και η εξασφάλιση θέσεων μαθητείας στα ελληνόπουλα καθώς και στα άλλα μεταναστόπουλα.
12. Εξασφάλιση θέσεων στους γερμανικούς παιδικούς σταθμούς».

Όπως ρητά αναφέρεται στο συγκεκριμένο κείμενο «η εκπαιδευτική πολιτική του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην ΟΔΓ/ΔΒ πρέπει να υπηρετεί το γενικότερο πολιτικό στόχο του κινήματος, δηλαδή την προγραμματισμένη επιστροφή όλων των Ελλήνων μεταναστών και των παιδιών τους στην Ελλάδα». Ο στόχος αυτός είναι αποτέλεσμα της γενικότερης τοποθέτησης του ΠΑ.ΣΟ.Κ. απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Θεωρώντας την μαζική μετακίνηση Ελλήνων εργατών προς τις «ευρωπαϊκές μητροπόλεις» «κατάρρα και όχι ευλογία», όπως συνήθιζαν οι ελληνικές κυβερνήσεις να χαρακτηρίζουν το φαινόμενο, υιοθετεί απόψεις που ενθαρρύνουν την ιδέα της παλιννόστησης. Η αντιμετώπιση της μετανάστευσης ως προσωρινής

μετακίνησης πληθυσμών, γεγονός που ενισχύεται από τα συμμετέχοντα μέρη και η θεώρησή της ως φαινόμενο εξάρτησης ανάμεσα στην αναπτυσσόμενη μητρόπολη (Γερμανία) και την αναπτυσσόμενη περιφέρεια (Ελλάδα), οδηγεί στην ενίσχυση της ιδέας της παλιννόστησης και της επιστροφής όλων των Ελλήνων μεταναστών. Η υπογραφέισα με την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας συμφωνία προβλέπει ότι οι Έλληνες που μεταναστεύουν προς τη συγκεκριμένη χώρα θα παραμείνουν σ' αυτήν ως προσωρινοί φιλοξενούμενοι εργάτες. Κατά συνέπεια, το ενδεχόμενο της επιστροφής στην Ελλάδα είναι έντονο ιδιαίτερα στην πρώτη γενιά μεταναστών, όπως επίσης και στη δεύτερη. Η ανάγκη που προκύπτει για εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών είναι ορατή, προσανατολίζεται όμως και επηρεάζεται από τις επικρατούσες συνθήκες στον μεταναστευτικό περίγυρο. Η υιοθέτηση της ιδέας της παλιννόστησης από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (αλλά και από τα υπόλοιπα κόμματα, Ν.Δ., Κ.Κ.Ε., Κ.Κ.Ε.εσ) κατανοείται από την ερμηνεία που αποδίδουν στο φαινόμενο της μετανάστευσης, το οποίο το διαχωρίζουν από την οικονομική μετακίνηση πληθυσμών σε ενδοευρωπαϊκό επίπεδο. Ουσιαστικά, δηλαδή, οι Έλληνες που μεταναστεύουν προς τον ευρωπαϊκό βορρά μετακινούνται για οικονομικούς λόγους και αντιμετωπίζονται, από τα κόμματα, αφενός ως συναλλαγματική δύναμη και αφετέρου ως πληθυσμός προσανατολισμένος προς την παλιννόστηση.

Δεν είναι τυχαίο ότι επαναλαμβάνεται στη συνέχεια του κειμένου (Η εκπαιδευτική πολιτική του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην ΟΔΓ/ΔΒ, χ.χ., 10) ότι *«η δομή του ελληνικού σχολείου... εκπονήθηκε κύρια για τους μαθητές που σκοπεύουν να παλιννοστήσουν. Κύριος σκοπός του είναι να δώσει στους μαθητές αυτούς τέτοια εφόδια ώστε να ενταχθούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην ελληνική κοινωνία χωρίς μεγάλες δυσκολίες. Παράλληλα οφείλει να παράσχει στους μαθητές τέτοια γλωσσικά, πολιτιστικά κ.α. στοιχεία τα οποία: α. καθιστούν δυνατή μια επικοινωνία με το εδώ κοινωνικό περιβάλλον και β. επιτρέπουν την κριτική συμμετοχή στην επαγγελματική και κοινωνική ζωή της Γερμανίας σε περίπτωση μονίμου παραμονής σ' αυτήν. Γενικός και θεμελιώδης σκοπός του μοντέλου αυτού (...) είναι να δημιουργήσει ολοκληρωμένα, ελεύθερα, κριτικά και δημοκρατικά σκεφτόμενα άτομα, ικανά να ζήσουν στην ελληνική κοινωνία αλλά και στη γερμανική».*

Σε εισήγηση από συνδικαλιστικό παράγοντα της περιοχής Φραγκφούρτης γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση της κατάστασης στην οποία βρίσκεται η ελληνική εκπαίδευση στη Γερμανία. Επιχειρείται μια συνολική προσέγγιση των εκπαιδευτικών ζητημάτων, ενώ ταυτόχρονα αναφέρεται η επιχειρηματολογία που υιοθετεί το ΠΑ.ΣΟ.Κ. σχετικά με τη μορφή της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Ως επίσημο έγγραφο της Τ.Ο. καταδεικνύει τις απόψεις που υιοθετεί το συγκεκριμένο κόμμα (ό.π. στο Καναβάκης, 1989, τ.1,240-255).

Σύμφωνα με τον Καναβάκη (1998, τ. 9, 13) οι συγγραφείς του συγκεκριμένου κειμένου είδαν το εκπαιδευτικό πρόβλημα στη διάσταση του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος (Γερμανία), στη διάσταση του γονικού χώρου (Ελλάδα) και στη διάσταση της οικογενειακότητας. Οι απόψεις που διατυπώνονται είναι αποτέλεσμα της ιδεολογικής συγκρότησης και τοποθέτησης του ΠΑ.ΣΟ.Κ., το οποίο θέτει ως στόχο την παροχή ελληνικής παιδείας στα ελληνόπουλα του εξωτερικού για να μην αφεληνιστούν.

Αναφορικά με τα θέματα, τη δομή, το χαρακτήρα και το περιεχόμενο των διδακτικών βιβλίων με τα οποία θα διδάσκονται τα ελληνόπουλα της Γερμανίας το ΠΑ.ΣΟ.Κ. εκφρά-

ζει συγκεκριμένες απόψεις ξεφεύγοντας από τη γενικόλογια των υπολοίπων κομμάτων. Οι προτάσεις που διατυπώνονται στο φυλλάδιο σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που το ΠΑ.ΣΟ.Κ. υιοθετεί αναφορικά με το θέμα της εκπαίδευσης αναφέρονται γενικότερα στα διδασκτικά βιβλία για την εκπαίδευση των Ελλήνων του εξωτερικού, αλλά παίρνοντας τη Γερμανία ως παράδειγμα. Διαπιστώνεται ότι τα βιβλία προορίζονται για μαθητές με συγκεκριμένες δυσκολίες στη γλώσσα, εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν σε μεταναστευτικά περιβάλλοντα. Αναγνωρίζεται, δηλαδή, ο διπολιτισμικός, διγλωσσικός χαρακτήρας της κοινωνικοποίησης που δέχονται τα παιδιά των αλλοδαπών. Η χρησιμοποιούμενη από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ορολογία εξυπηρετεί την περιγραφή της κατάστασης. Είναι σαφής ο προβληματισμός που ενυπάρχει σχετικά με τις ανάγκες των παιδιών των μεταναστών και της ιδιαίτερης εκπαίδευσης που απαιτείται. Ουσιαστικά, μέσα από αυτές τις διαπιστώσεις εντοπίζονται τα πρώτα σπέρματα της επιχειρηματολογίας και της διαμόρφωσης των θέσεων και των απόψεων που το συγκεκριμένο κόμμα εκφράζει.

Η διεξοδική ανάλυση όλων των παραμέτρων και η περιγραφή των συνθηκών κοινωνικοποίησης διαπιστώνεται ότι είναι διαφορετικές από αυτές στην Ελλάδα, *«επομένως και οι παραστάσεις που αναπτύσσει ο μαθητής απ' την επικοινωνία του με το περιβάλλον»* (Η εκπαιδευτική πολιτική... , 27). Η μαρξιστική ανάλυση του θέματος διαφαίνεται από τη χρήση συγκεκριμένης ορολογίας, όπως αυτή που αναφέρει ότι οι μετανάστες *«προέρχονται κατά κανόνα από τις πιο καταπιεσμένες τάξεις της πατρίδας μας»*, *«δεν έχουν τη μόρφωση που θα έπρεπε να είχαν»*, *«υφίστανται την προπαγάνδα του κράτους στο οποίο δουλεύουν»*, *«υφίστανται την προπαγάνδα μιας προηγμένης καπιταλιστικής κοινωνίας»* (σελ. 27).

Για τους λόγους αυτούς, όπως αναλύονται στο φυλλάδιο του ΠΑ.ΣΟ.Κ., προτείνεται να διατυπωθούν ειδικοί σκοποί αγωγής σε όλα τα μαθήματα και *«προσαρμογή των βιβλίων στους ειδικούς σκοπούς της αγωγής»* με ταυτόχρονη *«προσαρμογή της γλώσσας στην πραγματικότητα του ξένου κράτους»* (όπως παραπάνω σελ. 27). Στις παραπάνω προτάσεις περιλαμβάνεται και η συγγραφή ειδικού βιβλίου για το δάσκαλο.

Οι προτάσεις συγκεκριμενοποιούνται σε επιμέρους στόχους και σημεία τα οποία θεωρούνται ως προβληματικά από τους συντάκτες του φυλλαδίου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τονίζεται διαρκώς το αίτημα για προσαρμογή των βιβλίων στις συνθήκες του εξωτερικού και στην πραγματικότητα, έτσι όπως αυτή διαμορφώνεται στη Γερμανία. Απώτερος σκοπός είναι η διατήρηση της ταυτότητας του μαθητή και η *«καλλιέργεια της σοσιαλιστικής συνείδησης»* προκειμένου αυτός να μη γίνει *«ένα αντικείμενο που θα αναπαράγει την καπιταλιστική κοινωνία»* (ό.π. Η εκπαιδευτική πολιτική..., 27).

Οι προτάσεις του ΠΑ.ΣΟ.Κ. για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση αναφέρονται και στις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται προκειμένου να μετατραπούν οι ελληνικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες σε *«θεσμούς άσκησης υπεύθυνης εκπαιδευτικής πολιτικής, ταγμένης στην υπηρεσία της σωστής ελληνικής μόρφωσης των ελληνόπουλων»* (Η εκπαιδευτική πολιτική..., 31). Για το σκοπό αυτό απαιτείται: αποκέντρωση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, κοινωνικοποίηση της εκπαίδευσης με πλατιά και ενεργητική συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων, εκδημοκρατισμός των υπηρεσιών, αξιοκρατικά κριτήρια επιλογής εκπαιδευτικών.

Οι συγγραφείς του κειμένου επιχειρούν να διαχωρίσουν και να διαβαθμίσουν σε διά-

φορα επίπεδα τη σχεδιαζόμενη εκπαιδευτική πολιτική. Το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας αποτελεί το κέντρο αποφάσεων και σχεδιασμού της εκπαιδευτικής πολιτικής. Σε επίπεδο Ομοσπονδίας εντοπίζεται το δεύτερο επίπεδο διαμόρφωσης εκπαιδευτικής πολιτικής, σε σχέση με τη χώρα υποδοχής, τη Γερμανία και μάλιστα σε επίπεδο κρατιδίου και τέλος σε επίπεδο σχολείου. Η διαβάθμιση αυτή παραπέμπει σε θεωρητικά μοντέλα ανάλυσης της εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 2.7 το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ακολουθεί στην προσέγγιση που επιχειρεί, πιθανόν χωρίς την απαιτούμενη θεωρητική τεκμηρίωση, τον εντοπισμό των παραγόντων που επιδρούν στην διαμόρφωση και άσκηση μιας «σωστής» εκπαιδευτικής πολιτικής.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι αποδίδει συγκεκριμένο και μάλιστα με ιδιαίτερη βαρύτητα ρόλο στις συνδικαλιστικές ομάδες, στις ομοσπονδίες και στους συλλόγους. Η βαρύτητα αυτή αιτιολογείται από το γεγονός ότι το συγκεκριμένο κείμενο είναι προϊόν συνεργασίας των μελών και των οπαδών του ΠΑ.ΣΟ.Κ., οι οποίοι, ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται στους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, στις ελληνικές κοινότητες και αποτελούν τις ομάδες δράσης και πίεσης καθορίζοντας, ενίοτε, με τις απόψεις που υιοθετούν τη στάση του ελληνικού κράτους.

Εξάλλου, όπως έχει ήδη σημειωθεί, η σχέση μεταξύ μεταναστευτικών οργανώσεων και φορέων και ελληνικού κράτους είναι λεπτή και αλληλένδετη. Οι υιοθετούμενες από την κάθε πλευρά απόψεις επηρεάζουν αντίστοιχα και τις θέσεις της άλλης πλευράς. Διαχωριστικό όριο είναι δύσκολο να τεθεί και να καθορισθεί το σημείο επηρεασμού του καθενός.

5.3 Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας Εσωτερικού

Έπειτα από την σύγκρουση του 1968 ανάμεσα στα στελέχη του που είχαν καταφύγει στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, από το τέλος του εμφυλίου πολέμου, και αυτών που εργάζονταν στην παρανομία στο εσωτερικό της χώρας, το Κ.Κ.Ε. διασπάστηκε σε δυο κόμματα: το φιλοσοβιετικό και «ορθόδοξο» Κ.Κ.Ε. και το Κ.Κ.Ε. Εσωτερικού (ΚΚΕεσ), με παραλλαγές «νέας αριστεράς» που διακηρύσσει ένα τρίτο δρόμο για τον σοσιαλισμό και την δημοκρατία (Μάνεσης, 1986, 36-7). Το Κ.Κ.Ε.Εσ είναι δημιούργημα των εσωτερικών αντιθέσεων μέσα στο ΚΚΕ γεγονός που το εγκλώβισε σε συγκεκριμένη προδιαγεγραμμένη πορεία εξαιτίας αφενός της ονομασίας του, γεγονός ενδεικτικό της νοοτροπίας του και αφετέρου της εσωτερικής-οργανωτικής του δομής, η οποία δεν ανανεώθηκε. Ουσιαστικά παρέμεινε πάντα αιχμάλωτο της πλατιάς ιστορικής διάστασης των κοινωνικών αγώνων που είχε επιτελέσει χωρίς όμως να μπορεί να προσελκύσει τη λαϊκή μάζα, να την εκφράσει και να αποτελέσει τον κεντρικό φορέα νέων λαϊκών ταξικών αγώνων (Νικολινάκος, 1980, 121-2).

Το Κ.Κ.Ε.εσ. κάνοντας χρήση της μακροχρόνιας οργανωτικής του πείρας επέκτεινε και εντατικοποίησε τους πυρήνες οργάνωσής του σε ομοσπονδιακό επίπεδο αυξάνοντας τη δύναμη και την επιρροή του (Δαμανάκης, 1987, 67). Η δράση του στην ομογένεια της Γερμανίας αναδεικνύεται σημαντική εξαιτίας της δραστηριοποίησής του στους συνδικαλιστικούς χώρους και ιδιαίτερα οργανώνοντας Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων σε πανγερμανικό επίπεδο. Το συνδικαλιστικό όργανο μέσω του οποίου ενεργοποιείται είναι η «Δημοκρατική Ενωτική Συνεργασία» (ΔΕΣ), η οποία εκφράζει τις εκπαιδευτικοπολιτικές απόψεις του ΚΚΕεσ.

Οι θέσεις που υιοθετεί το κόμμα συγγενεύουν μ' αυτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ., υποστηρίζοντας την παροχή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης σε ελληνικές τάξεις στα γερμανικά σχολεία. Βασικό του επιχείρημα είναι ότι είναι υποχρέωση της Γερμανίας ως χώρα υποδοχής μεταναστών να παρέχει τις προϋποθέσεις για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των μεταναστών. Ο σεβασμός της γλώσσας και της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς του μετακινούμενου πληθυσμού είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ισότιμη ανάπτυξη των παιδιών των μεταναστών. Η αρχή αυτή που υιοθετείται από το Κ.Κ.Ε.εσ. έχει τη βάση της τόσο στις συνθήκες μεταναστευτικού περιβάλλοντος, όσο και στο θεωρητικό προβληματισμό σχετικά με την εκπαίδευση των αλλοδαπών και τις συνθήκες που διαμορφώνονται σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Αντιτίθεται στην ιδέα της ενσωμάτωσης διότι με τη μορφή που αυτή λαμβάνει στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα, γίνεται απλά μια αναπαραγωγή της εργατικής τάξης με την εκπαίδευση άλλης μιας γενιάς μεταναστών εργατών. Η παροχή του δικαιώματος διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας με ταυτόχρονη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας δίνει την δυνατότητα στα παιδιά των μεταναστών να επιλέγουν, σε μεγαλύτερη ηλικία, ποιο από τα δυο συστήματα επιθυμούν να ακολουθήσουν.

Το Κ.Κ.Ε.εσ. σε φυλλάδια και κείμενα τα οποία δημοσιεύει αναλύει τις απόψεις και τις προτάσεις του αναφορικά με τα ζητήματα που απασχολούν τους Έλληνες της Γερμανίας και ειδικότερα στα εκπαιδευτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους. Σε προκήρυξη της Κ.Ε. το Γενάρη του 1974 (ό.π. στο Καναβάκης, 1989, τ.1, 301-307) οι προτάσεις που γίνονται για την εκπαίδευση είναι οι εξής:

- «να δημιουργηθούν ελληνικά δημοτικά σχολεία, όπου υπάρχουν αρκετά ελληνόπουλα και ελληνικά γυμνάσια στις πόλεις όπου υπάρχουν αρκετοί Έλληνες. Όλα τα μαθήματα να γίνονται στην ελληνική γλώσσα. Εξαιρέση μόνο μπορούν να αποτελούν τα μαθήματα της χειροτεχνίας, ιχνογραφίας, μουσικής και γυμναστικής, που μπορούν να γίνονται στη γερμανική γλώσσα. Η 9χρονη εκπαίδευση να είναι υποχρεωτική.
- το μάθημα των γερμανικών να γίνεται αποκλειστικά με Γερμανούς δασκάλους. Σε ποια τάξη στα γερμανικά να πηγαίνει ο μαθητής να εξαρτιέται από τις γνώσεις του των γερμανικών και όχι από τις επιδόσεις του στα άλλα μαθήματα. Να δημιουργηθούν βασικοί κύκλοι μαθημάτων γερμανικής για προχωρημένους μαθητές. Αν χρειάζεται να δημιουργούνται και κύκλοι εντατικών μαθημάτων για τα παιδιά που έρχονται στη Δ.Γ. σε μεγάλη ηλικία και δεν προλαβαίνουν να τελειώσουν ένα από τους βασικούς κύκλους μαθημάτων.
- τα σχολεία να ενσωματωθούν για οργανωτικούς και οικονομικούς λόγους στα γερμανικά σχολεία.
- οι Έλληνες δάσκαλοι να υπάγονται στις γερμανικές σχολικές αρχές.
- το περιεχόμενο της διδασκαλίας να προσαρμοστεί στο περιεχόμενο των γερμανικών σχολείων.

Τέτοια στοιχεία εξασφαλίζουν στα παιδιά μας:

- την συνέχιση των σπουδών τους σε σχολείο της πατρίδας μας, αν θελήσουμε ή αναγκαστούμε να γυρίσουμε πίσω
- την σχολική επιτυχία και την πραγματική δυνατότητα να μπορέσουν τα παιδιά μας να

συνεχίσουν σε ανώτερες και ανώτατες σχολές

- *την καλύτερη εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας, γιατί θα έχουν περισσότερο καιρό μπροστά τους και δεν θα ζουν κάτω από την ψυχολογική πίεση, που νοιώθουν σήμερα στα προκαταρκτικά τμήματα ή στα γερμανικά σχολεία».*

Το 1977, οι φίλοι του Κ.Κ.Ε.εσ. Μονάχου εκδίδουν ένα κείμενο για τα εκπαιδευτικά ζητήματα που απασχολούν τους Έλληνες της Γερμανίας στο οποίο γίνονται ειδικότερες προτάσεις για το «σχολικό» ζήτημα. Οι στόχοι που τίθενται είναι η διατήρηση του μαθήματος των Μαθηματικών και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, η εξασφάλιση της πορείας των μαθητών που δεν συνεχίζουν στο Λύκειο και η βελτίωση του Λυκείου. Οι επιμέρους προτάσεις αναφέρονται στην τυπική αναγνώριση των ελληνικών Γυμνασίων Μονάχου ως ισότιμων με τα ελληνικά γυμνάσια, στην εξασφάλιση θέσεων μαθητείας για τα παιδιά που θέλουν να ακολουθήσουν τεχνικοεπαγγελματική κατεύθυνση. Συγκεκριμένα:

- *«ελληνόγλωσσες τάξεις ενταγμένες στα γερμανικά σχολεία από την πρώτη μέχρι την ένατη τάξη και ελληνικά σχολεία.*
- *στις τάξεις αυτές να γίνονται όλα τα μαθήματα στην ελληνική εκτός από τα μουσικοτεχνικά και τη γυμναστική που θα πρέπει να γίνονται μαζί με τους Γερμανούς μαθητές. Το μάθημα των γερμανικών θα πρέπει να γίνεται από Γερμανούς δασκάλους.*
- *θα πρέπει να εξασφαλιστεί η αναγνώριση των απολυτηρίων και από την γερμανική και από την ελληνική πλευρά και η μεταπήδηση στο γερμανικό σχολικό σύστημα εφόσον το θέλει ο μαθητής.*
- *η διδακτέα ύλη, το πρόγραμμα, το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων πρέπει να 'ναι προσαρμοσμένα στο περιβάλλον που ζουν τα παιδιά*
- *οι δάσκαλοι πρέπει να προετοιμάζονται ειδικά για την υπηρεσία στη Γερμανία, πρώτα-πρώτα όσον αφορά τη γλώσσα. Νομίζω ότι θα πρέπει να σκεφτούμε την αξιοποίηση Ελλήνων εκπαιδευτικών που σπούδασαν ή σπουδάζουν στη Γερμανία.*

Η επιδίωξη μιας τέτοιας λύσης βέβαια δε σημαίνει ότι δεν υποστηρίζουμε τα ελληνικά σχολεία που ήδη υπάρχουν και ότι δεν παλεύουμε για να γίνουν καλύτερα» (Προβληματισμοί, 1/83, 1983, 12-13).

Σε γραπτή διακήρυξη του Κ.Κ.Ε.εσ για τα δικαιώματα των μεταναστών (χ.χ.) αναφέρονται οι απόψεις για ζητήματα εκπαίδευσης μεταναστών. «*Το σχολικό πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπιστεί σύμφωνα με τη θέληση της πλειοψηφίας των Ελλήνων γονιών και των συλλόγων τους και ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, ώστε να εξασφαλιστεί στα παιδιά μας εκπαίδευση βασισμένη στη μητρική γλώσσα με εντατική διδασκαλία τη γερμανικής, ισότιμη με την εκπαίδευση των γερμανόπουλων. Μια εκπαίδευση που να επιτρέπει τόσο την παλιννόστηση και ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όσο και την παραμονή στην ΟΔΓ/ΔΒ χωρίς μειονεκτήματα στην επαγγελματική και επιστημονική σταδιοδρομία των παιδιών των μεταναστών. Για μια τέτοια εκπαίδευση είναι απαραίτητη η επεξεργασία κατάλληλων βιβλίων και άλλων διδακτικών μέσων, καθώς και η επιλογή ειδικά εκπαιδευμένων Ελλήνων δασκάλων αλλά και η αξιοποίηση του ελληνικού επιστημονικού δυναμικού στο εξωτερικό» (ό.π. στο Καναβάκης, 1993, τ.6, 253-254).*

5.4 Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας

Το Κ.Κ.Ε. έχει συγκεκριμένο ρόλο και συγκεκριμένες προοπτικές ως κόμμα με σαφή προσανατολισμό προς μαρξιστικά –λενιστικά πρότυπα. Προσεγγίζει λαϊκές μάζες των οποίων αποτελεί σημαντικό παράγοντα έκφρασης αιτημάτων, έχει τη δυνατότητα να τις κινητοποιεί και να τις κατευθύνει εξυπηρετώντας ταυτόχρονα τους πολιτικούς του στόχους ως κόμμα (Νικολινάκος, 1980, 123). Η ιδεολογική – πολιτική του τοποθέτηση επηρεάζεται από τους στόχους της σοβιετικής πολιτικής, η οποία αντιτάσσεται στον ευρωκεντρισμό και στην ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μένοντας προσκολλημένο σε ένα σοσιαλισμό κατά τα πρότυπα των ανατολικών χωρών. Αυτή η αντίθεση προς την ενωμένη Ευρώπη, καθορίζει και τις θέσεις που το κόμμα αναπτύσσει έναντι της εκπαίδευσης των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών.

Το Κ.Κ.Ε. έχει υιοθετήσει το μοντέλο ενσωμάτωσης των αλλοδαπών παιδιών στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα θεωρώντας ότι είναι η καλύτερη δυνατή προοπτική. Η τοποθέτηση του Κ.Κ.Ε. πηγάζει από την ιδεολογική του συγκρότηση ως κόμμα ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένο στα μεταναστευτικά προβλήματα. Εξάλλου, στους κόλπους του εγκλείει μεγάλα ποσοστά μεταναστών, οι οποίοι ενεργοποιούνται και διαμορφώνουν τις απόψεις που το συγκεκριμένο κόμμα υιοθετεί. Οι απόψεις που εκφράζει το Κ.Κ.Ε. για τη μετανάστευση επικεντρώνονται στη θεώρησή της ως φαινόμενου άμεσα εξαρτώμενου από τα καπιταλιστικά κέντρα, τα οποία εκμεταλλεύονται τους μετανάστες δημιουργώντας εργατικά προλεταριάτα. «Κύριο χαρακτηριστικό της κατάστασης μέσα στην οποία ζει ο μετανάστης είναι η αβεβαιότητα, η από πολλές μεριές σκόπιμα διατηρημένη αίσθηση της προσωρινότητας» (ό.π. στο Καναβάκης, 1989, τ.1, 279).

Το Κ.Κ.Ε. είναι το μόνο ελληνικό κόμμα, το οποίο υποστηρίζει σθεναρά την ενσωμάτωση των Ελλήνων μεταναστών στους κόλπους της γερμανικής κοινωνίας. Ως μοναδική λύση στην αδιέξοδη εκπαίδευση των Ελλήνων αλλά και των αλλοδαπών γενικότερα, θεωρεί την ένταξή τους στις κανονικές γερμανικές τάξεις, άποψη που την στηρίζει στην αρχή της «διεθνούς εργατικής αλληλεγγύης» (Δαμανάκης, 1987, 128). Για το Κ.Κ.Ε. ενσωμάτωση σημαίνει «παροχή όλων των νομικών προϋποθέσεων αλλά κυρίως των ουσιαστικών όρων για την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των αλλοδαπών σαν τέτοιων, χωρίς δηλαδή την παραίτησή τους από τη ιδιαίτερη εθνική τους ταυτότητα, σ' όλες τις πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πνευματικής ζωής της δυτικογερμανικής κοινωνίας» (Προβληματισμοί, 1/84, 7).

«Το ΚΚΕ ζητά να ενταχθούν τα παιδιά στα κανονικά γερμανικά σχολεία, με υποχρεωτική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας. Μέσα σ' αυτά και η ενίσχυση των εξωσχολικών φορέων που βοηθάνε τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. Η θέση μας αυτή εναρμονίζει το κοινωνικό περιβάλλον (ΟΔΓ) με την εκπαίδευση, δίνει βάσεις στα παιδιά να προχωρήσουν σε όλες τις βαθμίδες της επιστημονικής εκπαίδευσης, τους εξασφαλίζει τη διατήρηση της εθνικής τους ταυτότητας και διευκολύνει, σε περίπτωση επαναπατριισμού, την ένταξή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ή στη παραγωγή με τους ίδιους όρους με τους ντόπιους νέους» (Προβληματισμοί, τ.1/84, 1984, 10).

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στο μάθημα της μητρικής γλώσσας διότι είναι αυτό που βοηθά στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας των αλλοδαπών. «Πέρα από τη δυνατό-

τητα προσαρμογής στο ελληνικό σχολείο σε περίπτωση επιστροφής η γνώση της γλώσσας, η εκτίμηση του πολιτισμού της χώρας προέλευσης βοηθά στην κατανόηση μεταξύ γονιών και παιδιών, βοηθά να ξεπεραστούν οι δυσκολίες τόσο περισσότερο που το παιδί του μετανάστη ζει σε μια κοινωνία που οι αξίες και ο πολιτισμός της διαφέρουν απ' αυτόν της πατρίδας ή απορρίπτονται από τους γονείς» (Καναβάκης, 1989, τ.1, 288).

Το Κ.Κ.Ε. προτείνει την ίδρυση παιδικών σταθμών ώστε «η φροντίδα για τα παιδιά των μεταναστών ν' αρχίζει από τους παιδικούς σταθμούς και την προσχολική εκπαίδευση».

Σε αφιέρωμα του περιοδικού «Προβληματισμοί» (τεύχος 1/84) του συλλόγου Ελλήνων εκπαιδευτικών Βόρειας Ρηνανίας Βεστροφάλιας η θέση του Κ.Κ.Ε. επικεντρώνεται ξανά στην διδασκαλία της μητρικής γλώσσας υποστηρίζοντας ότι «τα παιδιά των μεταναστών συνδέονται αντικειμενικά με τη γλώσσα, τη παράδοση και τον πολιτισμό της χώρας από όπου κατάγονται, της Ελλάδας για τα Ελληνόπουλα. Και επιβάλλεται να μάθουν καλά τη γλώσσα αυτή, να εξοικειωθούν με τα καλύτερα στοιχεία της παράδοσης και να γνωρίσουν και να καλλιεργήσουν τον πολιτισμό και την πνευματική δημιουργία της πατρίδας τους, για να μπορέσουν να διατηρήσουν και στην ΟΔΓ την εθνική τους ταυτότητα και να ενταχθούν γρήγορα και ανώδυνα στην κοινωνική ζωή της Ελλάδας, σε περίπτωση επιστροφής» (Προβληματισμοί, 1984, τ.1, 6).

Αναφορικά με την ενσωμάτωση, το Κ.Κ.Ε. οριοθετεί το περιεχόμενο του όρου ως την «παροχή όλων των νομικών προϋποθέσεων, αλλά κυρίως των ουσιαστικών όρων για την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των αλλοδαπών σαν τέτοιων, χωρίς δηλαδή την παραίτησή τους από την ιδιαίτερη εθνική τους ταυτότητα, σ' όλες τις πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής και πνευματικής ζωής της δυτικογερμανικής κοινωνίας».

Σε κείμενο της Δημοκρατικής Ενότητας (συνδικαλιστικό όργανο του Κ.Κ.Ε.) αναφέρεται ξεκάθαρα η άποψη για τη λειτουργία ελληνικών σχολείων, στα οποία αντιτίθεται το κόμμα. «Το χωριστό ελληνικό σχολείο, εκτός από το εκεί σωβινιστικό κλίμα που τα ευνοεί, στο βάθος το θέλουν οι επίσημες κυβερνήσεις των ξένων αυτών χωρών. Έτσι εύκολα «γκετοποιείται» το ξένο εργατικό στοιχείο κι αυτούς τους βολεύει όποια ώρα θέλουν να διώξουν τους μετανάστες...» (ό.π. στο Καναβάκης, 1993, τ. 6, 256-257).

«Για τα παιδιά όμως, η σπουδή τους στα ξένα σχολεία (...) θα είναι κέρδος για την μελλοντική τους επιτυχία είτε συνεχίσουν τη μόρφωσή τους οπουδήποτε, είτε ενσωματωθούν στην εκεί αγορά εργασίας, είτε γυρίσουν στην πατρίδα»....

Οι βασικές θέσεις που εκφράζονται στο συγκεκριμένο κείμενο για την «εκπαίδευση και την διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών» είναι οι εξής:

«να φοιτήσουν τα ελληνόπουλα στα ξένα σχολεία (στις ανεπτυγμένες χώρες του εξωτερικού) όλων των βαθμίδων και να βοηθηθεί, να στηριχθεί ηθικά» ...και «... όχι χωριστές και μόνιμες 'τάξεις υποδοχής'. Αλλά μέσα στα πολυθέσια δημοτικά σχολεία να λειτουργήσουν «προσωρινές φροντιστηριακές ομάδες» που θα τις αναλάβουν, δάσκαλοι, γνώστες της γερμανικής γλώσσας, παιδαγωγικά και ψυχολογικά εξοπλισμένοι» (ό.π. στο Καναβάκης, 1993, τ.6, 259).

Επίσης, σε έγγραφό της η Δημοκρατική Ενότητα (χ.χ.) – πιθανότατα γράφτηκε το 1982 – καταδικάζει την απόφαση ίδρυσης 41 ελληνικών σχολείων στην ΟΔΓ θεωρώντας ότι περιπλέκει ακόμα περισσότερο το σχολικό πρόβλημα και θέτει εμπόδια για τη σωστή αντιμετώπισή του. Η στάση αυτή της Δ.Ε. είναι συνεπής προς τις διακηρύξεις και τις εκφρασμέ-

νες παλαιότερα απόψεις της. Θεωρεί την ίδρυση αμιγών ελληνικών σχολείων ως πράξη η οποία «γρετοποιεί» και «απομονώνει» τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών. Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη που υποστηρίζεται στο κείμενο και η ερμηνεία που δίνεται στην προσπάθεια δημιουργίας τέτοιων σχολείων. Υποστηρίζει η Δ.Ε. ότι *«τελικά όμως την ευθύνη για ίδρυση ελληνικών σχολείων δεν τολμά να αναλάβει ούτε η ελληνική ούτε η γερμανική κυβέρνηση, και οι δυο πλευρές προσπαθούν να τη φορτώσουν στους ίδιους τους γονείς, υποχρεώνοντάς τους στην ουσία να υπογράψουν απαράδεκτες αιτήσεις μεταγραφής των παιδιών τους από τα γερμανικά στα ελληνικά σχολεία, ώστε να φαίνεται ότι μόνο μετά από πίεση των ίδιων των γονέων ιδρύονται ελληνικά σχολεία, άρα αν τα παιδιά τους μείνουν αμόρφωτα θα φέρουν οι ίδιοι την ευθύνη»* (Δ.Ε., χχ.).

5.5 Σύνοψη

Η θεώρηση της μετανάστευσης ως φαινομένου μόνιμου ή προσωρινού καθορίζει το πλαίσιο και το πρίσμα κάτω από το οποίο διαμορφώνονται οι απόψεις και οι θέσεις των κομμάτων αλλά και των μεταναστευτικών οργανώσεων σχετικά με τη μορφή που η ελληνόγλωσση εκπαίδευση θα λάβει στη Γερμανία. Οι απόψεις που διατυπώνονται από τα κόμματα που κυριαρχούν στον ελληνικό πολιτικό στίβο και αναπτύσσουν σχέσεις και δεσμούς με το μεταναστευτικό πληθυσμό στο χώρο της Γερμανίας μπορούν να επικεντρωθούν σε δύο κύριες κατευθύνσεις.

Πιο συγκεκριμένα, η Νέα Δημοκρατία προσανατολισμένη στην ευρωπαϊκή ένταξη της Ελλάδας υποστηρίζει την ίδρυση σχολείων στα οποία θα διδάσκεται επαρκώς τόσο η ελληνική όσο και η γερμανική γλώσσα παρέχοντας μ' αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα ένταξης στο ελληνικό ή γερμανικό αντίστοιχα εκπαιδευτικό σύστημα.

Κοντά σ' αυτή τη θέση βρίσκεται και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, το οποίο όμως, επικεντρώνεται στην ενσωμάτωση των αλλοδαπών στη γερμανική κοινωνία, άρα και στο εκπαιδευτικό σύστημα, στη λογική μιας αριστερής διεθνιστικής ιδεολογίας.

Η θέση του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος σχετικά με τα συγκεκριμένα θέματα εδράζεται στον οραματισμό μιας καθολικής παλιννόστησης των Ελλήνων μεταναστών, ιδιαίτερα του ευρωπαϊκού βορρά, και κατά συνέπεια επιδιώκει την παροχή εκπαίδευσης ελλαδοκεντρικής, η οποία θα προσφέρει δυνατότητες ομαλής ένταξης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα. Η σχολική δομή που προτάσσεται από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έγκειται στην δημιουργία προοπτικών που θα διευκολύνουν την οριζόντια μαθητική κινητικότητα από τον ένα τύπο σχολείου στον άλλο.

Το ΚΚΕ εσ. εμφανίζεται να υποστηρίζει απόψεις συγγενικές μ' αυτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Προτείνει την ίδρυση ελληνικών δημοτικών σχολείων όπου υπάρχουν αρκετά ελληνόπουλα προκειμένου να διατηρηθεί η ελληνική γλώσσα και παράδοση.

Η πρόταση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος τεκμηριώνεται και θεμελιώνεται σε μια δίγλωσση μορφή εκπαίδευσης που να εξασφαλίζει προοπτικές στους Έλληνες μαθητές να ενταχθούν ομαλά και στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η στοχοθεσία βέβαια αυτή είναι κοινή σε όλα τα κόμματα. Η μετουσίωσή της σε εκπαιδευτική πρόταση και σε εκπαιδευτική πολιτική διαφοροποιείται σε συνάρτηση πάντα και με τη γενικότερη ιδεολογική τοποθέτηση.